

Przedmiotowe zasady oceniania z biologii

Klasa: V, VI, VII, VIII

Nauczyciel: Magdalena Cieszyńska

1. Formy kontroli i oceny osiągnięć uczniów:

- ***Sprawdzian, test teoretyczny***

Obejmuje zakres materiału większy niż trzy ostatnie lekcje, zapowiedziany z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem.

Uwzględnia różne poziomy wymagania edukacyjnych oraz możliwość poprawy oceny.

- ***Odpowiedzi ustne***

Obejmuje materiał z trzech ostatnich lekcji.

- ***Praca na lekcji***

Poprawność merytoryczna, umiejętność posługiwania się fachową terminologią, umiejętność wnioskowania oraz sposób prezentowania wiedzy, kompletność zapisów z lekcji.

- ***Projektowanie, planowanie i wykonywanie doświadczenia.***

Poprawność w wykonywaniu doświadczeń zgodnie z otrzymaną instrukcją oraz z zachowaniem zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

- ***Zadania domowe.***

Samodzielność i poprawność merytoryczna.

2. Procentowy przelicznik punktów na oceny

(nie dotyczy materiału kluczowego do kontynuowania nauki)

100% i zadanie dodatkowe (jeżeli jest na sprawdzianie) – ocena celująca

99% - 89% - ocena bardzo dobra

88% - 74% - ocena dobra

73% - 49% - ocena dostateczna

48% - 30% - ocena dopuszczająca

poniżej 29% - ocena niedostateczna

3. Dodatkowe ustalenia

- Uczeń jest zobowiązany do przestrzegania regulaminu szkoły oraz Przepisów dotyczących BHP.
- W przypadku nieobecności ucznia na lekcji, obowiązuje go konieczność uzupełnienia zaległości.
Jeśli nieobecność jest dłuższa niż tydzień i jest usprawiedliwiona lub jeśli uczeń znajduje się w trudnej sytuacji losowej, ma on prawo do nieprzygotowania bez konieczności wpisu do dziennika,
o ile poinformuje o tym nauczyciela przed rozpoczęciem lekcji.
- Uczeń ma możliwość poprawienia oceny, z wyjątkiem oceny bardzo dobrej i dobrej, w terminie ustalonym z nauczycielem.
- Ucznia obowiązuje systematyczne przygotowywanie się do lekcji i praca na zajęciach.
- Prace sprawdzające osiągnięcia ucznia będą oceniane w ciągu dwóch tygodni, omówione i udostępnione uczniom na lekcji, a także rodzicom ucznia w trakcie dni otwartych szkoły.
- Jeśli uczeń nie jest przygotowany do zajęć, nie wykonał zadania domowego lub nie posiada zeszytu,
zobowiązany jest zgłosić to nauczycielowi na początku lekcji. Jest to traktowane jako nieprzygotowanie.
- Uczeń ma prawo być nieprzygotowany do lekcji dwa razy w semestrze, o czym informuje nauczyciela na początku lekcji (nie dotyczy zapowiedzianych testów sprawdzających).
- Uczeń nieobecny na sprawdzianie/teście ma obowiązek zaliczyć materiał na warunkach określonych w statucie szkoły.
- Sukcesy osiągnięte przez ucznia w konkursach przedmiotowych na etapie rejonowym i wojewódzkim wpłyną na podwyższenie oceny z przedmiotu.

- Ocenianie uczniów ze specjalnymi wymaganiami edukacyjnymi odbywa się zgodnie z wytycznymi z poradni oraz podmiotów wspierających edukację z uwzględnieniem dostosowań do indywidualne potrzeb.

4. Szczegółowe wymagania edukacyjne na poszczególne oceny klasyfikacyjne.

KLASA V

Numer i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Dział 1. PODSTAWYBIOLOGII. STRUKTURA KOMÓRKI					
1. Powitanie biologii	<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy odróżniające organizmy od materii nieożywionej 	<ul style="list-style-type: none"> określa, czym zajmuje się biologia jako nauka oraz jej wybrane działy 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest komórka, tkanka, narząd i układ narządów z uwzględnieniem przykładów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zastosowania wiedzy biologicznej w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia hierarchiczną organizację budowy organizmów roślinnych i zwierzęcych
2. Badanie świata organizmów	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza obserwację i proste doświadczenie biologiczne zgodnie z instrukcją dokumentuje obserwacje i proste doświadczenia biologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe etapy planowania doświadczenia określa warunki przeprowadzania obserwacji i doświadczeń biologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> formułuje problem badawczy i hipotezę na podstawie przykładowego doświadczenia biologicznego rozdziela próbę kontrolną i próbę badawczą 	<ul style="list-style-type: none"> planuje prostą obserwację lub doświadczenie biologiczne z uwzględnieniem procedury badawczej i zasad bezpieczeństwa analizuje wyniki i formułuje wnioski z przeprowadzonej obserwacji lub doświadczenia biologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę przestrzegania procedur badawczych podczas obserwacji i doświadczeń biologicznych przeprowadza samodzielnie zaplanowane doświadczenie i obserwację
3. Budowa mikroskopu. Obserwacje mikroskopowe	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady obiektów przyrodniczych, które mogą być przedmiotem obserwacji mikroskopowych rozpoznaje elementy budowy mikroskopu optycznego prawidłowo posługuje się mikroskopem 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia we właściwej kolejności etapy prowadzenia obserwacji mikroskopowej oblicza powiększenia obrazu oglądanego obiektu uzyskiwane w mikroskopie optycznym 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg przygotowania preparatu mikroskopowego świeżego 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje poszczególnych elementów budowy mikroskopu optycznego 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje samodzielnie obserwacji mikroskopowej w celu określenia cech obrazu obiektu i jego powiększenia
4. Chemiczne podstawy życia	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje wody w organizmach i w środowisku przyrodniczym 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze pierwiastki i grupy związków chemicznych wchodzących w skład organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> podaje podstawowe funkcje białek, cukrów, tłuszczów i kwasów nukleinowych w organizmach 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to są sole mineralne i jaką pełnią funkcję w organizmach 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie podstawowych grup związków chemicznych w życiu organizmów
5. Budowa komórki zwierzęcej	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest komórka wymienia podstawowe elementy budowy komórki zwierzęcej 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje obserwacji mikroskopowych komórek zwierzęcych na preparatach trwałych z zachowaniem zasad mikroskopowania określa podstawowe funkcje elementów budowy komórki zwierzęcej 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje podstawowe elementy budowy komórki zwierzęcej (pod mikroskopem, na schemacie, na zdjęciu lub na podstawie opisu) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady komórek zwierzęcych budujących organizmy oraz ich funkcje w organizmie porównuje budowę komórek zwierzęcych 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy komórek zwierzęcych z ich funkcją w organizmie

6. Komórka roślinna i bakteryjna. Porównanie budowy komórek	<ul style="list-style-type: none"> przygotowuje samodzielnie preparat mikroskopowy świeży z tkanki roślinnej wymienia podstawowe elementy budowy komórki roślinnej i komórki bakteryjnej odróżnia komórkę roślinną od komórki zwierzęcej oraz komórki jądrowe od komórek bezjądrowych (bakteryjnych) 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje obserwacji mikroskopowej komórek roślinnych na preparacie świeżym z zachowaniem zasad mikroskopowania określa funkcje podstawowych elementów budowy komórki roślinnej i komórki bakteryjnej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę komórki bakteryjnej rozpoznaje podstawowe elementy budowy komórki roślinnej i komórki bakteryjnej 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje komórki roślinną i zwierzęcą oraz komórki jądrową i bakteryjną, wskazując cechy umożliwiające rozróżnienie tych komórek 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek elementów budowy komórki roślinnej i komórki zwierzęcej z ich funkcją
7. Podsumowanie działu 1: Podstawy biologii. Struktura komórki					
Dział 2. CZYNNOCI ŻYCIOWE ORGANIZMÓW I SYSTEMATYKA ORGANIZMÓW. WIRUSY. BAKTERIE					
8. Czynności życiowe organizmów	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe jako cechy właściwe tylko organizmom 	<ul style="list-style-type: none"> krótko charakteryzuje podstawowe czynności życiowe organizmów (odżywianie się, oddychanie, wydalanie, wrażliwość na bodźce, wzrost i rozwój, ruch, rozmnażanie się) 	<ul style="list-style-type: none"> określa, na czym polega rozmnażanie się płciowe i bezpłciowe 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rodzaje rozmnażania się bezpłciowego (podział, pączkowanie, fragmentację, przez zarodniki) 	<ul style="list-style-type: none"> określa różnice między rozmnażaniem się płciowym i rozmnażaniem się bezpłciowym
9. Odżywianie się organizmów. Fotosynteza	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest odżywianie się i jakie jest jego znaczenie w życiu organizmów wyjaśnia, na czym polega samożywność i cudzożywność wyjaśnia znaczenie fotosyntezy dla życia na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> dokonyuje podziału organizmów cudzożywnych ze względu na rodzaj pobieranego pokarmu wymienia substraty i produkty fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega fotosynteza określa warunki przebiegu fotosyntezy (w odniesieniu do światła i temperatury) 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę chlorofilu w fotosyntezie (wiązanie energii słonecznej) planuje doświadczenie wskazujące na wpływ wybranego czynnika na intensywność fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza doświadczenie wskazujące na wpływ wybranego czynnika na intensywność fotosyntezy
10. Oddychanie organizmów	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie procesów pozyskiwania energii dla organizmów (oddychanie tlenowe i fermentacja) przedstawia oddychanie jako sposób uwalniania energii potrzebnej do życia 	<ul style="list-style-type: none"> określa różnice między oddychaniem komórkowym a wymianą gazową podaje przykłady zastosowania fermentacji w przemyśle i gospodarstwie domowym 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje słownie równanie oddychania tlenowego, określając substraty, produkty oraz warunki przebiegu tego procesu określa substraty i produkty fermentacji 	<ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie wykazujące, że podczas fermentacji drożdże wydzielają dwutlenek węgla określa końcowe produkty fermentacji na podstawie przeprowadzonego doświadczenia określa warunki przebiegu fermentacji 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza doświadczenie fermentacji u drożdży porównuje oddychanie tlenowe z fermentacją pod kątem substratów, produktów, ilości uwalnianej energii i lokalizacji w komórce
11. Zasady klasyfikowania organizmów	<ul style="list-style-type: none"> określa, w jakim celu klasyfikuje się organizmy określa, co to jest gatunek 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co rozumiemy pod pojęciem oznaczenie organizmów podaje przykład kryterium pomocnego w klasyfikacji 	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystuje prosty klucz do klasyfikowania organizmów z najbliższego otoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje organizmy na podstawie przyjętego kryterium 	<ul style="list-style-type: none"> konstruuje prosty dwudzielny klucz do oznaczenia przykładowych organizmów
12. Systematyka organizmów. Przegląd królestw	<ul style="list-style-type: none"> określa, czym zajmuje się systematyka podaje przykłady jednostek systematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia zasady systemu klasyfikacji biologicznej wymienia w kolejności główne jednostki systematyczne królestwa zwierząt i królestwa roślin 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zastosowanie pojęcia „układ hierarchiczny” w odniesieniu do klasyfikacji organizmów określa, jak tworzy się nazwę gatunkową (podwójne nazewnictwo) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje ogólną charakterystykę każdego z pięciu królestw organizmów, ze wskazaniem na istotne cechy różniące te królestwa rozpoznaje organizmy z najbliższego otoczenia, posługując się prostym kluczem do ich oznaczania 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia charakterystyczne cechy organizmów pozwalające przyporządkować je do jednego z królestw
13. Bakterie i wirusy	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie bakterii w życiu człowieka podaje przykłady chorób bakteryjnych i wirusowych człowieka przedstawia ogólne zasady profilaktyki chorób bakteryjnych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie bakterii w przyrodzie określa rozmiary bakterii i środowisko ich życia rozróżnia formy komórek bakteryjnych (kuliste, pałeczkowate, przecinkowate) 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia drogi rozprzestrzeniania się i zasady profilaktyki chorób bakteryjnych (gruźlica, borelioza, tężec, salmonelloza) i wirusowych (grypa, ospa, różyczka, świnka, odra, AIDS) 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe bakterii: <ul style="list-style-type: none"> sposoby odżywiania się bakterii: <ul style="list-style-type: none"> cudzożywność (pasożyty, saprotrofy, symbionty) samożywność sposoby oddychania 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego wirusów nie można zaklasyfikować do organizmów wskazuje na związki pomiędzy środowiskiem życia, czynnościami życiowymi i znaczeniem bakterii

	i chorób wirusowych	i spiralne)		(tlenowe i beztlenowe) – rozmnażanie się (przez podział)	
14. Podsumowanie działu 2: Czynności życiowe organizmów i systematyka organizmów. Wirusy. Bakterie	wszystkie wymagania z lekcji 9–13				
Dział 3. PROTISTY. GRZYBY. ROŚLINY ZARODNIKOWE					
15. Protisty – charakterystyka, czynności życiowe	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia protisty jedno- od wielokomórkowych wymienia cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do protistów roślinnych oraz protistów zwierzęcych zakłada hodowlę protistów zgodnie z podaną instrukcją 	<ul style="list-style-type: none"> określa środowisko i tryb życia protistów, podając przykłady organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego euglena zielona jest nazywana organizmem zmiennożywnym 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wybrane czynności życiowe protistów (oddychanie, odżywianie się, rozmnażanie się) 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy grupy organizmów tworzących królestwo protistów
16. Przegląd protistów. Protisty chorobotwórcze	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje elementy budowy protista wielokomórkowego na przykładzie morszczyzny przedstawia zasady profilaktyki chorób 	<ul style="list-style-type: none"> podaje cechy plechowców przedstawia czynności życiowe pantofelka 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje obserwacji mikroskopowej protistów – budowy i sposobu poruszania się 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnorodność budowy protistów (jednokomórkowe, wielokomórkowe) na wybranych przykładach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje tryb życia i budowę protistów roślinopodobnych i zwierzęcych
	wywoływanych przez protisty (toksoplazmoza, malaria)		<ul style="list-style-type: none"> przedstawia drogi zakażenia chorobami wywołwanymi przez protisty (toksoplazmoza, malaria) 		
17. Grzyby – różnorodność, budowa, czynności życiowe	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy grzybów (jednokomórkowe, wielokomórkowe) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego porosty określamy jako organizmy symbiotyczne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wybrane czynności życiowe grzybów (odżywianie się, oddychanie i rozmnażanie się) 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnorodność budowy grzybów na wybranych przykładach 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy odróżniające grzyby od organizmów innych królestw
18. Grzyby – środowisko życia, i znaczenie	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia, podając przykłady, pozytywne i negatywne znaczenie grzybów dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia środowiska życia grzybów, w tym grzybów porostowych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie grzybów w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób można wykorzystać grzyby porostowe do oceny jakości powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje cechy umożliwiające zakwalifikowanie organizmu do grzybów
19. Budowa i różnorodność mchów	<ul style="list-style-type: none"> określa środowiska życia mchów przeprowadza doświadczenie wykazujące zdolność mchów do chłonięcia wody, zgodnie z podaną instrukcją. 	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia mchy od innych roślin na rysunkach, fotografiach i okazach naturalnych przedstawia znaczenie mchów w przyrodzie i życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy budowy zewnętrznej płonnika 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego torfowiec może gromadzić duże ilości wody 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia charakterystyczne cechy mchów pozwalające na ich identyfikację wśród nieznanymi organizmów
20. Paprociowe, widłakowe i skrzypowe	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje środowiska życia paprociowych, widłakowych i skrzypowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie paprociowych, widłakowych i skrzypowych w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje przedstawicieli paprociowych, widłakowych i skrzypowych na 	<ul style="list-style-type: none"> podaje charakterystyczne cechy paprociowych, widłakowych i skrzypowych 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje podobieństwa i różnice między paprociami, skrzypami i widłakami
			rysunkach, fotografiach i okazach naturalnych		
21. Podsumowanie działu 3: Protisty. Grzyby. Rośliny zarodnikowe	wszystkie wymagania z lekcji 15–20				
Dział 4. ROŚLINY NASIENNE. TKANKI I ORGANY ROŚLINNE					
22. Budowa roślin. Tkanki roślinne	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na okazie żywym lub zielnikowym, na rycinie lub zdjęciu organy rośliny okrytonasiennej i określa ich podstawowe funkcje dokonuje obserwacji mikroskopowej wybranych tkanek roślinnych 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje tkanki roślinne rozpoznaje na rysunku, zdjęciu, preparacie mikroskopowym, modelu tkankę okrywającą, miękkiszową, przewodzącą, wzmacniającą 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie tkanek twórczych i ich rolę we wroście rośliny 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową a funkcjami tkanek okrywających, miękkiszowych, przewodzących i wzmacniających 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę zewnętrzną mchów, paprociowych, widłakowych i skrzypowych, nagonasiennych oraz okrytonasiennych, rozróżniając ich organy
23. Rośliny nagonasienne	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy budowy zewnętrznej rośliny nagonasiennej na przykładzie sosny 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje rodzime gatunki nagonasiennych na podstawie pędów z szyszkami/szyszkogodami i igłami 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, jakie korzyści przyniosło roślinom wytworzenie nasion 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela nagonasiennych na podstawie jego cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie nagonasiennych w przyrodzie i dla człowieka jako gatunków lasotwórczych
24. Cechy charakterystyczne	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia formy okrytonasiennych: 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że życie człowieka nie byłoby 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje pospolite gatunki rodzimych 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje nieznanego organizm jako 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że cechy roślin okrytonasiennych

i znaczenie okrytonasiennych	drzewa, krzewy, krzewinki i rośliny zielne	możliwe bez roślin okrytonasiennych	drzew liściastych na podstawie pędów	przedstawiciela okrytonasiennych na podstawie jego cech budowy zewnętrznej	przyczyniły się do ich dominacji we florze świata
25. Korzeń i pęd okrytonasiennych	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę zewnętrzną korzenia, łodygi i liścia 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje systemy korzeniowe – palowy i wiązkowy 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje poszczególnych stref budowy korzenia 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że budowa liścia stanowi przystosowanie do przeprowadzania fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje modyfikację korzeni, łodyg i liści jako adaptację roślin okrytonasiennych do życia w określonych środowiskach
26. Budowa kwiatu. Rozmnażanie się okrytonasiennych	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela elementy budowy kwiatu rośliny okrytonasiennej odróżnia zapylenie i zapłodnienie 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę poszczególnych elementów budowy kwiatu wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie się roślin 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie się roślin rozdziela i obserwuje sposoby rozmnażania się roślin 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady roślin użytkowych rozmnażanych i sposobu, w jaki można je rozmnożyć 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób powstają nasiona i owoce okrytonasiennych
27. Nasiona i owoce okrytonasiennych	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady przystosowań w budowie owoców do rozprzestrzeniania się za pośrednictwem zwierząt, wiatru i wody 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rolę poszczególnych części nasienia 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg kiełkowania nasion i warunki niezbędne do tego procesu wykonuje doświadczenie sprawdzające wpływ wybranego czynnika na kiełkowanie nasion 	<ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie sprawdzające wpływ wybranego czynnika na kiełkowanie nasion 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę przestrzegania procedur badawczych podczas obserwacji i doświadczeń biologicznych
28. Podsumowanie					
działu 4: Rośliny nasienne. Tkanki i organy roślinne	wszystkie wymagania z lekcji 22–27				

KLASA VI

NR I TEMAT LECJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
DZIAŁ 1. TKANKI ZWIERZĘCE. PARZYDEŁKOWCE, PŁAZIŃCE I NICIENIE					
1. Ogólna charakterystyka zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady zwierząt żyjących w różnych środowiskach 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia charakterystyczne cechy zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne grupy bezkręgowców i kręgowców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia najważniejsze cechy bezkręgowców i kręgowców • określa tryb życia wybranych przedstawicieli zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek symetrii ciała z trybem życia zwierząt
2. Tkanki zwierzęce – nabłonkowa i łączna	<ul style="list-style-type: none"> • określa, co to jest tkanka • klasyfikuje tkanki zwierzęce • określa funkcje tkanki nabłonkowej i łącznej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia budowę tkanki nabłonkowej i łącznej • dokonuje obserwacji mikroskopowej tkanki nabłonkowej lub łącznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje w budowie tkanki nabłonkowej i tkanek łącznych cechy adaptacyjne do pełnienia określonych funkcji 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tkankę nabłonkową, chrzęstną, kostną i krew 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje tkankę nabłonkową i łączną pod względem budowy, funkcji i położenia w organizmach zwierzęcych
3. Tkanki	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje tkanki 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia budowę 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje tkanki 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje tkankę

NR I TEMAT LECJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
zwierzęce – mięśniowa i nerwowa	<ul style="list-style-type: none"> • mięśniowej i podaje ich funkcje • określa rolę tkanki nerwowej 	<ul style="list-style-type: none"> • neuronu • dokonuje obserwacji mikroskopowej tkanki mięśniowej lub nerwowej 	<ul style="list-style-type: none"> • budowy tkanki mięśniowej z funkcją • wskazuje cechy adaptacyjne w budowie tkanki nerwowej do pełnionych funkcji 	<ul style="list-style-type: none"> • mięśniowe i tkankę nerwową 	<ul style="list-style-type: none"> • mięśniową i nerwową pod względem budowy, funkcji i położenia w organizmach zwierzęcych
4. Charakterystyka, przegląd i znaczenie parzydełkowców	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia środowiska i tryb życia parzydełkowców • wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do parzydełkowców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie parzydełkowców w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje budowę i tryb życia polipa i meduzy • identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela parzydełkowców na podstawie charakterystycznych cech tej grupy zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • określa sposoby rozmnażania się polipa oraz meduzy 	<ul style="list-style-type: none"> • krótko charakteryzuje stłubiopławę, krążkopławę i koralowce
5. Charakterystyka płazińców. Płazińce pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia środowiska i tryb życia płazińców • wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do płazińców 	<ul style="list-style-type: none"> • określa sposoby zarażenia się tasiemcem uzbrojonym i nieuzbrojonym oraz zasady profilaktyki • przedstawia znaczenie płazińców w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje przystosowania tasiemca uzbrojonego i nieuzbrojonego do pasożytniczego trybu życia • identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela płazińców na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo stosuje określenia: żywiciel ostateczny, żywiciel pośredni, larwa 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje budowę, środowisko oraz tryb życia płazińców i parzydełkowców

NR I TEMAT LECJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		człowieka	charakterystycznych cech tej grupy zwierząt		
6. Charakterystyka nicieni. Nicienie pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia środowiska i tryb życia nicieni • wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do nicieni 	<ul style="list-style-type: none"> • określa sposoby zarażenia się glistą, owsiakiem i włośniem oraz zasady profilaktyki • przedstawia znaczenie nicieni w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela nicieni na podstawie charakterystycznych cech tej grupy zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • określa miejsce bytowania nicieni pasożytniczych (glista, owsiak, włośń) w organizmie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje budowę, środowisko i tryb życia nicieni i płazińców
7. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> • wszystkie wymagania z lekcji 1–6 				

DZIAŁ 2. PIERŚCIENICE, STAWONOGI, MIĘCZAKI					
8. Charakterystyka pierścienic	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia środowiska i tryb życia pierścienic • określa znaczenie pierścienic w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje główne cechy budowy zewnętrznej pierścienic • podaje różnice w budowie zewnętrznej dżdżownicy, pijawki i nereidy 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnorodność w typie pierścienic mimo podobieństw w budowie zewnętrznej • klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela pierścienic na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa związek między zaobserwowanymi różnicami w budowie pierścienic a środowiskiem i trybem życia 	<ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie, w którym można udowodnić wpływ dżdżownicy na mieszaninę gleby

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
9. Charakterystyka stawonogów. Skorupiaki	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia środowiska i tryb życia stawonogów określa znaczenie skorupiaków w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> podaje główne cechy budowy zewnętrznej stawonogów wskazuje cechy umożliwiające skorupiakom opanowanie środowiska wodnego 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy zewnętrznej skorupiaków rozpoznaje stawonoga na podstawie cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe skorupiaków: poruszanie się, odżywianie się, oddychanie, rozmnażanie się klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela skorupiaków na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek między zaobserwowanymi różnicami w budowie skorupiaków ze środowiskiem i trybem życia
10. Owady – organizmy typowo lądowe	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia środowiska i tryb życia owadów określa znaczenie owadów w przyrodzie i dla człowieka (owady pożyteczne i owady szkodniki) 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy umożliwiające owadom opanowanie środowiska lądowego oraz aktywny lot 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy aparatów gębowych oraz odnóży owadów w odniesieniu do trybu życia i rodzaju pobieranego pokarmu klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela owadów na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe owadów: poruszanie się, odżywianie się, oddychanie, rozmnażanie się porównuje dwa typy rozwoju złożonego – z przeobrażeniem zupełnym i niezupełnym 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę zewnętrzną oraz czynności życiowe owadów i skorupiaków

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
11. Charakterystyka pajęczaków	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia środowisko i tryb życia pajęczaków określa znaczenie pajęczaków w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wspólne cechy budowy zewnętrznej pajęczaków 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy zewnętrznej pajęczaków przedstawia zdolność większości pajęczaków do wysuwania nici i określa zastosowania tych nici 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe pajęczaków z uwzględnieniem odżywiania się, oddychania, rozmnażania się klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela pajęczaków na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę zewnętrzną oraz czynności życiowe pajęczaków, owadów i skorupiaków
12. Mięczaki. Charakterystyka ślimaków	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnorodność środowisk zamieszkiwanych przez mięczaki określa tryb życia ślimaków przedstawia znaczenie ślimaków w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> podaje główne cechy budowy zewnętrznej mięczaków przedstawia wspólne cechy budowy zewnętrznej ślimaków wymienia cechy umożliwiające mięczakom opanowanie środowiska wodnego 	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela ślimaków na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe ślimaków: poruszanie się, odżywianie się, oddychanie, rozmnażanie się 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy zewnętrznej ślimaków, uwzględnia kształt nogi oraz obecność muszli
13. Małże i głowonogi –	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia środowisko i tryb życia małży i 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia budowę zewnętrzną małży i 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność budowy 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia czynności życiowe małży i 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę zewnętrzną i czynności

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
charakterystyka	głowonogów <ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie małży i głowonogów dla człowieka 	głowonogów <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy budowy zewnętrznej umożliwiające małżom i głowonogom przystosowanie do życia w środowisku wodnym 	głowonogów, uwzględnia liczbę ramion <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela małży lub głowonogów na podstawie zaobserwowanych cech budowy zewnętrznej 	głowonogów: poruszanie się, odżywianie się, oddychanie, rozmnażanie się	życiowe małży, głowonogów oraz ślimaków <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy ułatwiające głowonogom aktywne polowanie

14. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie wymagania z lekcji 8–13 				
--------------------------------	---	--	--	--	--

DZIAŁ 3 RYBY, PŁAZY, GADY

15. Ryby – środowisko życia i cechy budowy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia gromady zwierząt zaliczanych do kręgowców określa środowisko życia ryb opisuje budowę zewnętrzną ryby 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia charakterystyczne cechy kręgowców podaje przykłady ryb kostnoszkieletowych i chrząstkoszkieletowych oraz wskazuje różnicę w ich budowie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest zmiennocieplność i określa ryby jako zwierzęta zmiennocieplne przedstawia wspólne cechy ryb 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia przynależność ryb do kręgowców wskazuje przystosowania ryb pod względem budowy i czynności życiowych do życia w wodzie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia funkcjonowanie pęcherza pławnego i skrzelii
---	--	--	---	---	--

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
16. Rozmnażanie się i rozwój. Różnorodność ryb	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposób rozmnażania się i rozwój ryb opisuje znaczenie ryb w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków ryb chronionych w Polsce i uzasadnia potrzebę ich ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady działań człowieka wpływających pozytywnie i negatywnie na różnorodność ryb 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, na wybranych przykładach, różnorodność budowy zewnętrznej ryb związanej z trybem życia 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między jajorodnością a jajożyworodnością wykazuje na wybranych przykładach różnorodność i jedność ryb w obrębie gromady
17. Płazy – środowisko życia i cechy budowy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje środowiska życia płazów opisuje budowę zewnętrzną i tryb życia płazów 	<ul style="list-style-type: none"> określa płazy jako zwierzęta zmiennocieplne podaje przykłady płazów ogoniastych i bezogonowych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wspólne cechy płazów 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy i czynności życiowych płazów ze środowiskiem wodno-lądowym 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zmiennocieplności na zasięg występowania płazów

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
18. Rozmnażanie się i rozwój. Różnorodność płazów	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposób rozmnażania się płazów opisuje znaczenie płazów w przyrodzie i dla człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków płazów chronionych w Polsce i uzasadnia potrzebę ich ochrony 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje etapy rozwoju płazów na przykładzie żaby podaje przykłady działań człowieka wpływających pozytywnie i negatywnie na różnorodność płazów 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na wybranych przykładach różnorodność płazów pod względem budowy zewnętrznej i trybu życia 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę zewnętrzną i tryb życia kijanki oraz postaci dorosłej żaby
19. Gady – środowisko życia i cechy budowy	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje środowiska życia gadów określa gady jako zwierzęta zmiennocieplne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę gadów na przykładzie jaszczurki 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia wspólne cechy gadów wskazuje przystosowania gadów pod względem budowy i czynności życiowych do życia na lądzie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zmiennocieplności na zasięg występowania gadów wymienia narządy zmysłów gadów i określa ich znaczenie w życiu na lądzie 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy i czynności życiowych gadów z życiem na lądzie
20. Rozmnażanie się i rozwój. Różnorodność	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposób rozmnażania się i rozwoju gadów 	<ul style="list-style-type: none"> określa gady jako owodniowce wyjaśnia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady działań człowieka wpływających pozytywnie i negatywnie 	<ul style="list-style-type: none"> podaje funkcje poszczególnych błon płodowych w rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że wytworzenie błon płodowych uniezależnia

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
gadów	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie gadów w przyrodzie i dla człowieka 	gadów w przyrodzie i dla człowieka <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków gadów chronionych w Polsce i uzasadnia potrzebę ich ochrony 	na różnorodność gadów	gadów <ul style="list-style-type: none"> wykazuje, na wybranych przykładach, różnorodność gadów pod względem budowy zewnętrznej i trybu życia 	rozwój gadów od środowiska wodnego
21. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie wymagania z lekcji 15–20 				

DZIAŁ 4. PTAKI I SSAKI

22. Budowa ptaków. Przystosowania do lotu	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność środowisk życia ptaków wymienia cechy umożliwiające zaklasyfikowanie organizmu do ptaków rozpoznaje przedstawicieli ptaków wśród innych zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela ptaków na podstawie obecności charakterystycznych cech tej grupy zwierząt opisuje budowę i rolę pióra konturowego określa, co to jest stałocieplność 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przystosowania ptaków do lotu porównuje pióro konturowe z puchowym pod względem budowy i funkcji przedstawia charakterystyczne cechy ptaków 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie stałocieplności w opanowaniu przez ptaki różnych rejonów kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy ptaka z przystosowaniem do lotu
---	---	--	---	---	---

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:		WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
23. Rozmnażanie się i rozwój ptaków	<ul style="list-style-type: none"> określa typ zapłodnienia i formę rozrodu ptaków odróżnia gniazdowniki od zagniazdowników 	<ul style="list-style-type: none"> określa, na czym polega jajorodność rozpoznaje elementy budowy jaja podaje przykłady zachowań ptaków w okresie godowym 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę elementów budowy jaja w rozwoju zarodka 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego ptaki zaliczamy do owodniowców 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę błon płodowych w rozwoju ptaków
24. Różnorodność ptaków i ich znaczenie	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie ptaków w środowisku i dla człowieka rozpoznaje pospolite ptaki w najbliższej okolicy określa różnorodność ptaków pod względem rozmiarów i upierzenia 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady ptaków chronionych w Polsce oraz uzasadnia potrzebę ich ochrony rozpoznaje pospolite ptaki żyjące w Polsce przedstawia przykłady działań człowieka wpływających na różnorodność ptaków 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową dzioba a rodzajem pobieranego pokarmu przyporządkowuje ptaki do grzebieniowych, bezgrzebieniowych i pingwinów 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przystosowania ptaków w budowie zewnętrznej do różnych środowisk i trybu życia 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, na wybranych przez siebie przykładach, różnorodność i jedność ptaków w obrębie gromady
25. Ssaki – ogólna charakterystyka	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia różnorodność środowisk życia ssaków wymienia cechy w budowie zewnętrznej umożliwiające 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje nieznanego organizm jako przedstawiciela ssaków na podstawie obecności charakterystycznych cech wyróżnia różne rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie skóry i jej wytworów w życiu ssaka przedstawia charakterystyczne cechy ssaków 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie stałocieplności w opanowaniu przez ssaki różnych rejonów kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przystosowania ssaka w budowie do środowiska lądowego

KLASA VII

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
DZIAŁ 1. HIERARCHICZNA BUDOWA ORGANIZMU CZŁOWIEKA. SKÓRA. UKŁAD RUCHU					
1. Organizm człowieka jako zintegrowana całość	<ul style="list-style-type: none"> wymienia poziomy organizacji ciała człowieka podaje przykłady narządów wchodzących w skład poszczególnych układów 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje poszczególnych układów narządów wymienia rodzaje tkanek i lokalizuje je w ciele człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje hierarchiczną budowę organizmu człowieka na wybranym przykładzie układu narządów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę, funkcje i współdziałanie poszczególnych układów narządów 	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega znaczenie współdziałania narządów i układów narządów w prawidłowym funkcjonowaniu organizmów
2. Budowa i funkcje skóry	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje skóry rozpoznaje elementy budowy skóry i wskazuje je na planszy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jaka jest rola naskórka i skóry właściwej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje warstwy skóry opisuje termoregulacyjną funkcję skóry planuje i przeprowadza doświadczenie, w którym rozróżnia obszary skóry bardziej wrażliwe na dotyk (opuszki palców) i mniej 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek budowy elementów skóry z pełnionymi przez skórę funkcjami 	<ul style="list-style-type: none"> podaje argumenty świadczące o tym, że skóra jednocześnie oddziela organizm od środowiska i go z nim łączy

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			wrażliwe na dotyk (wierzch dłoni, przedramię)		
3. Choroby skóry oraz zasady ich profilaktyki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe zasady higieny skóry podaje przykłady chorób skóry i opisuje ich objawy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje stan zdrowej skóry opisuje profilaktykę wybranych chorób skóry (grzybice skóry, czerniak) 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność konsultacji lekarskiej w przypadku rozpoznania niepokojących zmian na skórze 	<ul style="list-style-type: none"> określa pozytywne i negatywne skutki opalania się opisuje zmiany skórne określone jako trądzik młodzieńczy 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek nadmiernej ekspozycji na promieniowanie UV ze zwiększonym ryzykiem rozwoju choroby nowotworowej skóry
4. Budowa i funkcje szkieletu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe funkcje szkieletu (ochrona i część układu ruchu) wskazuje położenie czaszki, kręgosłupa, klatki piersiowej i kończyn w swoim ciele lub na modelu 	<ul style="list-style-type: none"> określa udział szkieletu w krwiotworzeniu i magazynowaniu wapnia rozróżnia szkielet osiowy i kończyn 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy tkanki chrzęstnej i kostnej z pełnionymi funkcjami wskazuje poszczególne kości kończyn i obręczy oraz odcinki kręgosłupa w swoim ciele lub na modelu 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje kości mózgowcaszki i trzewioczaszki w swoim ciele lub na modelu 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową kręgosłupa, a jego funkcjami
5. Związek budowy kości z pełnioną funkcją	<ul style="list-style-type: none"> określa czynniki sprzyjające prawidłowemu stanowi kości 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek elementów budowy fizycznej kości z jej funkcjami 	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia kości o różnych kształtach wykazuje znaczenie tkanki kostnej zbitiej i gąbczastej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między budową chemiczną kości a jej właściwościami 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia efekty doświadczenia z wypaleniem kości i jej moczeniem w kwasie, odwołując się do

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			w funkcjonowaniu kości		budowy chemicznej kości
6. Stawy i inne połączenia kości	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady połączeń kości • wskazuje przykłady połączeń kości na planszy i na własnym organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy elementów budujących staw 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę chrząstki w stawie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje stawy zawiasowy i kulisty oraz podaje różnice w ich funkcjonowaniu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy tkanki chrzęstnej jako tkanki współtworzącej szkielet
7. Mięśnie, ich rola i współdziałanie w układzie ruchu	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę układu mięśniowego • podaje przykłady narządów zbudowanych z tkanki mięśniowej gładkiej, sercowej i szkieletowej 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia na modelu i schemacie tkankę mięśniową gładką, sercową i szkieletową 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje budowę i sposób funkcjonowania tkanki mięśniowej gładkiej, sercowej i szkieletowej • określa czynniki niezbędne do powstania skurczu mięśnia 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na współdziałanie mięśni i szkieletu podczas ruchu (na przykładzie ruchu kończyny górnej lub dolnej) 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje antagonistyczne działanie mięśni
8. Aktywność fizyczna a zdrowie człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia negatywny wpływ środków dopingujących na zdrowie człowieka • podaje sposoby zapobiegania wadom postawy 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia pozytywny wpływ ćwiczeń fizycznych na organizm człowieka • wymienia wady postawy i podaje możliwe przyczyny ich powstawania 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie aktywności fizycznej w prawidłowym funkcjonowaniu układu ruchu i utrzymaniu zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia etyczne aspekty stosowania dopingu • podaje przykłady schorzeń układu ruchu oraz zasady profilaktyki 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę racjonalnej aktywności ruchowej w utrzymaniu zdrowia i sprawności fizycznej przez całe życie
9. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 1–8				

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
DZIAŁ 2. UKŁAD POKARMOWY I ODŻYWIANIE SIĘ					
10. Budowa i funkcje układu pokarmowego	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje trawienie • wymienia w kolejności narządy układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę poszczególnych części układu pokarmowego • lokalizuje narządy układu pokarmowego na modelu, schemacie, rysunku 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę poszczególnych rodzajów zębów, z uwzględnieniem ich kształtu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia związek budowy narządów układu pokarmowego z ich funkcją 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia związek budowy przewodu pokarmowego z perystaltyką i jej udziałem we właściwym funkcjonowaniu układu pokarmowego
11. Składniki odżywcze, ich rola i źródła	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe grupy składników pokarmowych i ogólnie nakreśla ich rolę • podaje źródła składników pokarmowych: białek, tłuszczów i cukrów 	<ul style="list-style-type: none"> • przeprowadza doświadczenie, w którym wykrywa obecność skrobi w różnych produktach spożywczych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia źródła aminokwasów i określa ich rolę 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie składników pokarmowych w prawidłowym rozwoju i funkcjonowaniu organizmu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie, w którym wykrywa obecność skrobi w różnych produktach spożywczych
12. Witaminy i składniki mineralne	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia źródła wybranych witamin (A, D, K, C, B₆, B₁₂) i składników mineralnych (Mg, Fe, Ca) • określa rolę wody, soli mineralnych i witamin w organizmie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia rolę i efekty niedoboru wybranych witamin (A, D, K, C, B₆, B₁₂) i składników mineralnych (Mg, Fe, Ca) 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność spożywania owoców i warzyw jako źródła witamin i składników mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego woda jest ważnym uzupełnieniem pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki niewłaściwej suplementacji witamin i składników mineralnych

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
13. Trawienie pokarmów	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę enzymów w procesie trawienia przedstawia miejsce trawienia białek, tłuszczów i cukrów w układzie pokarmowym 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza doświadczenie badające wpływ substancji zawartych w ślinie na skrobię 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia produkty trawienia i miejsca wchłaniania głównych grup związków organicznych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rolę wątroby i trzustki w trawieniu 	<ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie badające wpływ substancji zawartych w ślinie na skrobię
14. Potrzeby pokarmowe ludzi	<ul style="list-style-type: none"> określa czynniki, które wpływają na potrzeby pokarmowe ludzi uzasadnia potrzebę czytania informacji umieszczonych na opakowaniach produktów spożywczych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia związek między wartością energetyczną pokarmu a potrzebami energetycznymi człowieka, w zależności od płci, wieku, trybu życia, zdrowia i aktywności fizycznej 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje na podstawie etykiet zawartość składników odżywczych w wybranych produktach spożywczych (płatkach kukurydzianych, serze białym, maśle) i oblicza wartość energetyczną tych produktów 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zawartość chemicznych dodatków do żywności w wybranych artykułach spożywczych (gumie do żucia, galaretce, zupie w proszku) 	<ul style="list-style-type: none"> określa wady i zalety stosowania chemicznych dodatków do żywności
15. Zasady prawidłowego żywienia	<ul style="list-style-type: none"> wymienia korzyści płynące z prawidłowego odżywiania się 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza indeks masy ciała interpretuje dane zawarte w piramidzie zdrowego żywienia i aktywności fizycznej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego należy stosować dietę zróżnicowaną pod względem składników pokarmowych i dostosowaną do potrzeb organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie błonnika jako ważnego składnika pokarmów w prawidłowym ruchu jelita i przesuwaniu trawionego pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> konstruuje, na podstawie swego sposobu odżywiania, własną piramidę zdrowego żywienia i porównuje ją z piramidą wzorcową
16. Skutki	<ul style="list-style-type: none"> ma świadomość wpływu 	<ul style="list-style-type: none"> określa przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny, 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje społeczne

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
niewłaściwego odżywiania się	<ul style="list-style-type: none"> ilości i jakości spożywanych posiłków na zdrowie człowieka wymienia konsekwencje zdrowotne niewłaściwego odżywiania się 	<ul style="list-style-type: none"> skutki przejadania się (i otyłości) oraz nadmiernego odchudzania się 	<ul style="list-style-type: none"> objawy i skutki uboczne cukrzycy typu II 	<ul style="list-style-type: none"> skutki zdrowotne anoreksji i bulimii 	<ul style="list-style-type: none"> skutki chorób związanych z niewłaściwym odżywianiem się
17. Choroby układu pokarmowego oraz zasady ich profilaktyki	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę zachowania higieny jamy ustnej argumentuje stwierdzenie, że należy przestrzegać zasad higieny podczas przygotowywania i spożywania posiłków 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność okresowego wykonywania przeglądu stanu uzębienia u stomatologa podaje przykłady chorób układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady profilaktyki chorób WZW A, B, C, choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, zakażeń i zatruc pokarmowych, raka jelita grubego 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje konsekwencje zdrowotne nieprzestrzegania zasad higieny podczas przygotowywania i spożywania posiłków (również właściwego przechowywania pokarmów) 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia podłoże chorób WZW A, B, C, choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, zakażeń i zatruc pokarmowych, raka jelita grubego
18. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 10–17				
DZIAŁ 3. UKŁAD KRAŻENIA. UKŁAD ODPORNOŚCIOWY					
19. Krew i jej funkcje	<ul style="list-style-type: none"> wymienia składniki krwi (osocze, krwinki) wskazuje niebezpieczeństwo 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia grupy krwi układu ABO i Rh określa rolę osocza krwi, erytrocytów, leukocytów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg powstawania skrzepu wskazuje, jaką grupę krwi układu ABO można 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy i właściwości składników krwi z pełnionymi funkcjami

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	związane z obecnością czadu we wdychanym powietrzu		i trombocytów	przetaczać biorcom z określoną grupą krwi tego układu	
20. Budowa i funkcje układu krwionośnego	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę układu krwionośnego przedstawia główne funkcje układu krwionośnego 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy budowy układu krążenia (na modelu / schemacie) ze wskazaniem kierunku przepływu krwi określa funkcje obiegu płucnego i obwodowego 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na różnice w budowie i funkcji naczyń krwionośnych (żył, tętnic i naczyń włosowatych) 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje związek między budową a funkcją poszczególnych naczyń krwionośnych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje krążenie krwi w obiegu płucnym (małym) i obwodowym (dużym)
21. Serce i jego praca	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje serce i określa jego położenie w ciele człowieka określa wpływ różnych czynników na pracę serca 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy budowy serca wymienia badania wykonywane w diagnostyce chorób serca podaje właściwości tkanki mięśniowej budującej serce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje elementy budowy serca: przedsionki, komory, zastawki, naczynia wieńcowe, z uwzględnieniem ich roli wyjaśnia, co to jest puls i ciśnienie krwi, z przedstawieniem sposobu ich badania 	<ul style="list-style-type: none"> określa etapy pracy serca wyjaśnia związek pracy serca z tętnem i ciśnieniem krwi 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia zależność między pracą serca a wysiłkiem fizycznym

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			w praktyce		
22. Wpływ aktywności fizycznej na układ krążenia	<ul style="list-style-type: none"> formuluje problem badawczy i hipotezę określa warunki doświadczenia, próbę badawczą i kontrolną wykonuje pomiar tętna i ciśnienia krwi w czasie spoczynku i wysiłku fizycznego 	<ul style="list-style-type: none"> rejestruje wyniki doświadczenia stosownie do przeprowadzonych pomiarów wnioskuje na podstawie wyników doświadczenia 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wyniki doświadczenia dokumentuje etapy doświadczenia badającego wpływ wysiłku fizycznego na zmiany tętna i ciśnienia tętniczego krwi 	<ul style="list-style-type: none"> planuje doświadczenie określające wpływ wysiłku fizycznego na zmiany tętna i ciśnienia tętniczego krwi 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wpływ aktywności fizycznej i prawidłowej diety na właściwe funkcjonowanie układu krwionośnego
23. Higiena układu krwionośnego	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady chorób krwi (anemia, białaczka) i układu krwionośnego (miażdżyca, nadciśnienie tętnicze, zawał serca) wymienia przyczyny chorób krwi, serca i układu krążenia podaje wartości prawidłowego ciśnienia krwi 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady profilaktyki chorób krwi, serca i układu krążenia przedstawia znaczenie aktywności fizycznej i prawidłowej diety we właściwym funkcjonowaniu układu krążenia wskazuje czynniki zwiększające i zmniejszające ryzyko zachorowania na 	<ul style="list-style-type: none"> określa przyczyny nadciśnienia wyjaśnia, jak dochodzi do zawału serca i udaru mózgu uzasadnia konieczność okresowego wykonywania podstawowych badań kontrolnych krwi, pomiaru tętna i ciśnienia krwi 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje etapy powstawania blaszek miażdżycowych w tętnicy 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia związek między właściwym odżywianiem się, aktywnością fizyczną, a zwiększonym ryzykiem rozwoju chorób układu krwionośnego

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		choroby serca i układu krążenia			
24. Budowa układu odpornościowego	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje układ limfatyczny jako część układu krążenia wymienia narządy należące do układu limfatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na powiązania krwi, limfy i płynu tkankowego rozpoznaje narządy układu limfatycznego na schemacie, rysunku, modelu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę i funkcje narządów układu limfatycznego 	<ul style="list-style-type: none"> określa skład oraz funkcje limfy i płynu tkankowego porównuje skład oraz funkcje limfy i płynu tkankowego ze składem i funkcją krwi 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek między układem limfatycznym i odpornościowym
25. Odporność organizmu	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest odporność organizmu wyjaśnia, co to jest antygen 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela odporność wrodzoną i nabytą podaje przykłady odporności wrodzonej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia naturalne mechanizmy odporności nabytej – biernej i czynnej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcje elementów układu odpornościowego (narządów: śledziony, grasicy, węzłów chłonnych; komórek: makrofagów, limfocytów T i B; cząsteczek: przeciwciał) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady mechanizmów odporności skierowanej przeciwko konkretnemu antygenowi oraz przykłady mechanizmów, które działają ogólnie
26. Zastosowanie wiedzy o odporności	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady szczepień obowiązkowych i nieobowiązkowych oraz ocenia ich 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela odporność naturalną i sztuczną, bierną i czynną przedstawia znaczenie przeszczepów, w tym 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega zgodność tkankowa organizmu uzasadnia potrzebę pozyskiwania narządów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega konflikt serologiczny wyjaśnia, na czym polega transplantacja 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego niektóre przeszczepy są odrzucane

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	znaczenie	rodzinnych, w utrzymaniu życia	do transplantacji oraz deklaracji zgody na transplantację narządów po śmierci		
27. Zaburzenia funkcjonowania odporności	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady profilaktyki przeciwko zakażeniom HIV 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje drogi zakażenia HIV 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady najczęstszych alergenów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ HIV na osłabienie układu odpornościowego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia podłoże alergii
28. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 19–27				

DZIAŁ 4. UKŁAD ODDECHOWY. UKŁAD WYDALNICZY

29. Budowa i funkcje układu oddechowego	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia znaczenie oddychania dla funkcjonowania organizmu człowieka rozpoznaje części układu oddechowego na modelu / schemacie odróżnia oddychanie komórkowe od wymiany gazowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia substraty i produkty oddychania komórkowego przedstawia funkcje narządów układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia istotę oddychania komórkowego oraz wymiany gazowej zewnętrznej i wewnętrznej wyjaśnia funkcje krtani określa rolę klatki piersiowej, mięśni oddechowych i przepony w wentylacji płuc 	<ul style="list-style-type: none"> określa związek budowy z pełnią funkcją poszczególnych części układu oddechowego przedstawia mechanizm wentylacji płuc (wdech i wydech) 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje budowę i funkcjonowanie układu oddechowego
--	---	---	---	--	--

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
30. Wymiana gazowa w płucach i tkankach	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na różnice w składzie powietrza wdychanego i wydychanego określa czynniki wpływające na tempo oddychania określa zasady projektowania doświadczeń 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę krwi w transporcie gazów oddechowych uzasadnia niezbędność próby kontrolnej w doświadczeniu formuluje problem badawczy i hipotezę 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przebieg wymiany gazowej w płucach i tkankach analizuje wyniki badań i formuluje wnioski z doświadczeń 	<ul style="list-style-type: none"> przeprowadza doświadczenie / obserwację zgodnie z instrukcją 	<ul style="list-style-type: none"> planuje obserwację wpływu wysiłku fizycznego na zmiany częstości oddechu planuje doświadczenie, w którym wykazuje obecność dwutlenku węgla i pary wodnej w wydychanym powietrzu
31. Choroby i higiena układu oddechowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia szkodliwe czynniki wpływające na stan i funkcjonowanie układu oddechowego podaje przykłady chorób układu oddechowego uzasadnia konieczność okresowych badań kontrolnych płuc 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny zachorowań na gruźlicę płuc, anginę i raka płuc ze wskazaniem na stosowaną profilaktykę w tym zakresie 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wpływ palenia tytoniu (bierne i czynne) na stan i funkcjonowanie układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zagrożenia życia, jakie niesie wdychanie substancji szkodliwych zawartych w dymie z papierosa analizuje wpływ zanieczyszczeń pyłowych powietrza na stan i funkcjonowanie układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wpływ czynników szkodliwych na funkcjonowanie układu oddechowego z uwzględnieniem zasad profilaktyki
32. Budowa i funkcje układu wydalniczego	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę układu wydalniczego wymienia narządy układu wydalniczego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia substancje usuwane z organizmu człowieka i wskazuje drogi ich usuwania 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę i rolę nerek analizuje bilans wodny organizmu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie równowagi wodnej dla organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje, jakie są źródła substancji usuwanych z organizmu człowieka

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
33. Choroby układu wydalniczego i ich profilaktyka	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia celowość okresowych badań moczu wymienia zasady higieny układu wydalniczego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skład moczu podaje objawy zakażenia dróg moczowych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady chorób, które można zdiagnozować na podstawie składu moczu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przyczyny i skutki kamicy nerkowej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega dializa krwi i kiedy się ją stosuje
34. Posumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 29–33				
DIJAŁ 5. UKŁAD NERWOWY I NARZĄDY ZMYŚŁÓW. UKŁAD DOKREWNY					
35. Budowa i funkcje układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy tworzące ośrodkowy układ nerwowy określa rolę autonomicznego układu nerwowego w organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> określa funkcje ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego rozpoznaje elementy ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego, np. na modelu, rysunku, według opisu i podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia związek budowy neuronu z pełnioną funkcją wskazuje przebieg impulsu nerwowego porównuje funkcje współczulnego i przywspółczulnego układu nerwowego 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę neuronów w przyjmowaniu i przewodzeniu impulsów nerwowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przystosowania neuronów do pełnienia funkcji w układzie nerwowym
36. Czynności ośrodkowego układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy ośrodkowego układu nerwowego i podaje ich funkcje podaje zasady higieny pracy umysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia funkcje głównych części mózgowia wyjaśnia, jaką funkcję pełni rdzeń kręgowy 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest kora mózgowa i jakie jest jej znaczenie opisuje funkcje mózdzku i rdzenia przedłużonego w organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> lokalizuje ośrodki korowe na rysunku / modelu mózgu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są wyższe czynności nerwowe

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
37. Odruchy bezwarunkowe i warunkowe	<ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy składowe łuku odruchowego określa, co to jest odruch bezwarunkowy i podaje przykłady takich odruchów dokonuje obserwacji odruchu kolanowego 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela odruchy warunkowe i bezwarunkowe podaje przykłady odruchów bezwarunkowych i warunkowych dostrzega istotne znaczenie odruchów w życiu codziennym człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia działanie łuku odruchowego wyjaśnia, jak powstają i jaka jest rola odruchów warunkowych uzasadnia, dlaczego odruch kolanowy jest odruchem bezwarunkowym 	<ul style="list-style-type: none"> określa znaczenie wybranych odruchów (czkawka, polykanie, odruch wymiotny, żreniczny, mruganie powiekami, łzawienie, odruch ślinienia się) w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje znaczenie odruchów w codziennym życiu człowieka
38. Higiena układu nerwowego. Radzenie sobie ze stresem	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność ochrony głowy przed urazami ze względu na możliwość uszkodzenia mózgu podaje przykłady wpływu, jaki ma wysypianie się na procesy myślenia i zapamiętywania 	<ul style="list-style-type: none"> podaje zasady efektywnego uczenia się przedstawia korzystne dla zdrowia sposoby radzenia sobie z długotrwałym (negatywnym) stresem 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki stresu podaje przykłady skutecznych metod uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady pozytywnego i negatywnego działania stresu uzasadnia znaczenie snu w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skuteczne metody uczenia się oparte na wykorzystywaniu wszystkich zmysłów
39. Oko – narząd wzroku	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia rodzaje zmysłów z określeniem ich roli w życiu człowieka rozpoznaje elementy budowy oka na modelu / 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są zmysły, komórki zmysłowe, receptory lokalizuje receptory i narządy zmysłów 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia funkcje elementów budowy oka 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje budowę oka i rolę jego części w procesie widzenia 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób i jaki obraz obiektu powstaje na siatkówce oka oraz jego interpretację w mózgu

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	<ul style="list-style-type: none"> schemacie dokonuje obserwacji wykazującej obecność tarczy nerwu wzrokowego na siatkówce oka 	<ul style="list-style-type: none"> w organizmie człowieka określa funkcje elementów budowy oka 			
40. Funkcjonowanie oka. Wady wzroku	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia wady wzroku uzasadnia potrzebę wykonywania okresowych badań kontrolnych wzroku 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnicę między widzeniem z bliska i z daleka oraz w ciemności i przy świetle przedstawia zasady higieny narządu wzroku podczas czytania oraz pracy z komputerem 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: <i>akomodacja oka</i>, <i>krótkowzroczność</i>, <i>dalekowzroczność</i>, <i>astygmatyzm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> określa najczęstsze przyczyny powstawania wad wzroku (<i>krótkowzroczność</i>, <i>dalekowzroczność</i>, <i>astygmatyzm</i>) i sposoby ich korygowania za pomocą soczewek 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia funkcjonowanie oka oraz wady wzroku
41. Ucho – narząd słuchu i równowagi	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje elementy budowy ucha na modelu / schemacie uzasadnia konieczność higieny narządu słuchu 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia funkcje elementów ucha w odbieraniu bodźców dźwiękowych wykazuje negatywny wpływ hałasu na zdrowie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> określa przebieg fali dźwiękowej w uchu i powstawanie wrażeń słuchowych 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje budowę oraz rolę ucha wewnętrznego jako narządu słuchu i równowagi 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy ucha z pełnioną funkcją

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
42. Inne zmysły	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia znaczenie ostrzegawczej roli zmysłów • określa lokalizację narządów i receptorów zmysłu węchu, smaku i dotyku • przedstawia rolę zmysłu dotyku, zmysłu smaku i zmysłu węchu w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • bada wrażliwość zmysłu smaku i węchu na podstawie instrukcji • wyjaśnia zagrożenia wynikające ze zjawiska adaptacji węchu 	<ul style="list-style-type: none"> • interpretuje wyniki doświadczeń badających wrażliwość wybranych komórek zmysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę narządów zmysłów w odbieraniu bodźców z otoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenia lokalizujące receptory zmysłu węchu i smaku
43. Budowa i funkcje układu dokrewnego	<ul style="list-style-type: none"> • definiuje pojęcie hormonu • opisuje rolę hormonów: wzrostu, insuliny i adrenaliny 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje położenie gruczołów dokrewnych w ciele człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę tyroksyny i glukagonu oraz hormonów płciowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego hormony działają tylko na określone narządy organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje podobieństwa i różnice między działaniem układu hormonalnego i układu nerwowego
44. Działanie hormonów	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność konsultowania z lekarzem przyjmowania środków hormonalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny i objawy cukrzycy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia antagonizm działania insuliny i glukagonu 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady chorób wynikających z nieprawidłowego działania tarczycy i przysadki 	<ul style="list-style-type: none"> • określa nadrzędną rolę przysadki w układzie dokrewnym

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
45. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 35–44				
DZIAŁ 6. UKŁAD ROZRODCZY. ROZMNAŻANIE SIĘ I ROZWÓJ					
46. Budowa i funkcje męskiego układu rozrodczego	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę układu rozrodczego męskiego • opisuje zmiany anatomiczne i fizjologiczne zachodzące w organizmie chłopca w okresie dojrzewania • wymienia elementy układu rozrodczego męskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie płciowe • opisuje typowe zachowania chłopca w okresie dojrzewania • wskazuje na rysunku elementy układu rozrodczego męskiego i podaje ich nazwy • podaje funkcje elementów układu rozrodczego męskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • określa funkcje jąder, najądrzy, pęcherzyków nasiennych i prostaty • wyjaśnia, jaka jest rola hormonów, w tym testosteronu, w okresie dojrzewania chłopców 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje miejsce powstawania plemników w układzie rozrodczym męskim i opisuje ich dalszą drogę do momentu wytrysku 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek budowy męskiego układu rozrodczego z jego funkcją
47. Budowa i funkcje żeńskiego układu rozrodczego	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zmiany anatomiczne i fizjologiczne zachodzące w organizmie dziewczyny w okresie dojrzewania • wymienia elementy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje typowe zachowania dziewczyny w okresie dojrzewania • wskazuje na rysunku / modelu elementy układu rozrodczego żeńskiego i podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę poszczególnych elementów układu rozrodczego żeńskiego • wyjaśnia, co to jest jajczkowanie (owulacja) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jaka jest rola hormonów, w tym estrogenów, w okresie dojrzewania dziewcząt 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, w jaki sposób budowa układu rozrodczego żeńskiego jest przystosowana do pełnionych funkcji

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	układu rozrodczego żeńskiego	<ul style="list-style-type: none"> opisuje funkcjonowanie układu rozrodczego kobiety 			
48. Cykl miesięczkowy kobiety. Zapłodnienie	<ul style="list-style-type: none"> podaje nazwy gamety męskiej i żeńskiej oraz wskazuje miejsce ich wytwarzania wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie określa możliwy efekt stosunku płciowego wymienia objawy ciąży 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje budowę plemnika z komórką jajową jako przystosowanie do pełnionej funkcji definiuje termin jajeczkowania (owulacji) 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę gamet w procesie zapłodnienia wyjaśnia, dlaczego zapłodnienie może być efektem stosunku płciowego wskazuje miejsce, w którym dochodzi do zapłodnienia 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje etapy cyklu miesięczkowego kobiety 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę hormonów związanych z cyklem miesięczkowym
49. Rozwój zarodkowy i płodowy	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zachowania ciężarnej kobiety mające pozytywny wpływ na rozwój zarodka i płodu uzasadnia konieczność pozostawania kobiety ciężarnej pod opieką lekarską 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy rozwoju przedurodzeniowego człowieka (zygota, zarodek, płód) opisuje czynniki, które negatywnie wpływają na rozwój zarodka i płodu 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę łożyska dla rozwijającego się płodu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między zygotą, zarodkiem i płodem 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przebieg wczesnego etapu ciąży – od zapłodnienia do zagnieżdżenia się zarodka w macicy
50. Rozwój człowieka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia etapy życia człowieka po urodzeniu 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje etapy życia człowieka po 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia etapy fizycznego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje potrzeby i ograniczenia ludzi

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
i potrzeby z nim związane		<ul style="list-style-type: none"> urodzeniu opisuje potrzeby człowieka na różnych etapach rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> i psychicznego dojrzewania człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> dojrzewanie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> w różnych fazach rozwoju osobniczego
51. Choroby przenoszone drogą płciową. Profilaktyka	<ul style="list-style-type: none"> wymienia choroby przenoszone drogą płciową określa, w jaki sposób dochodzi do zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową 	<ul style="list-style-type: none"> podaje charakterystyczne objawy chorób przenoszonych drogą płciową przedstawia podstawowe zasady profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, w jaki sposób może dojść do zakażenia kiłą, rzeżączką, HIV, HPV 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że seks z przypadkowymi osobami niesie ryzyko zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową i powinien być zabezpieczony prezerwatywą 	<ul style="list-style-type: none"> przewiduje indywidualne i społeczne skutki zakażenia HIV i HPV
52. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 46–51				
DZIAŁ 7. HOMEOSTAZA. ZDROWIE I CHOROBY					
53. Współdziałanie układów narządów w utrzymaniu homeostazy	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że w jego organizmie temperatura ciała i zawartość wody jest utrzymywana na stałym poziomie 	<ul style="list-style-type: none"> określa, czym jest homeostaza podaje przykłady reakcji organizmu na przegrzanie i przechłodzenie 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność utrzymywania stałych parametrów dla zachowania stabilności środowiska wewnętrznego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje mechanizm regulacji stałej temperatury ciała organizmu opisuje mechanizm regulacji zawartości 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia mechanizm sprzężenia zwrotnego, odwołując się do utrzymywania homeostazy

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
			<ul style="list-style-type: none"> organizmu opisuje mechanizm regulacji stężenia glukozy we krwi 	<ul style="list-style-type: none"> wody w organizmie 	
54. Choroby jako efekt zaburzenia homeostazy	<ul style="list-style-type: none"> podaje, na czym polega zdrowie fizyczne, psychiczne i społeczne podaje przykłady chorób o różnym podłożu 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje czynników zakaźnych i podaje przykłady wywołanych przez nie chorób 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze badania diagnostyczne 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje typowy przebieg choroby zakaźnej 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zabiegów niszczących drobnoustroje i wirusy w środowisku zewnętrznym
55. Drogi szerzenia się i profilaktyka chorób zakaźnych	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze zasady profilaktyki chorób zakaźnych 	<ul style="list-style-type: none"> określa drogi szerzenia się chorób zakaźnych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia dobre i złe strony stosowania antybiotyków 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady chorób odzwierzęcych 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego antybiotyki nie zwalczają chorób wirusowych
56. Choroby nowotworowe	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady chorób nowotworowych wymienia najważniejsze zasady profilaktyki chorób nowotworowych 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki sprzyjające rozwojowi nowotworów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje ogólnie przebieg choroby nowotworowej określa, na czym polega istota chorób nowotworowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje sposoby leczenia chorób nowotworowych 	<ul style="list-style-type: none"> określa, na czym polega różnica między rakiem a nowotworem
57. Substancje psychoaktywne w życiu człowieka	<ul style="list-style-type: none"> podaje skutki zdrowotne alkoholizmu, nikotynizmu, narkomanii i lekomanii 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia negatywny wpływ na zdrowie człowieka (funkcjonowanie układu nerwowego) 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego nie należy bez potrzeby zażywać leków opisuje negatywne skutki alkoholizmu, 	<ul style="list-style-type: none"> podaje argumenty przeciw spożywaniu alkoholu, eksperymentowaniu z narkotykami, 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje indywidualne i społeczne skutki zażywania substancji psychoaktywnych

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:		
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
		<ul style="list-style-type: none"> nadużywania kofeiny i niektórych leków (oddziałujących na psychikę) wyjaśnia, dlaczego e-papierosy mają negatywny wpływ na zdrowie człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> nikotynizmu (w tym wdychania nikotyny zawartej w e-papierosach), narkomanii i lekomanii 	<ul style="list-style-type: none"> dopalaczami i substancjami psychoaktywnymi 	
58. Podsumowanie	wszystkie wymagania z lekcji 53–57				

KLASA VIII

NR I TEMAT LECYJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
DZIAŁ 1. PODSTAWY DZIEDZICZENIA CECH					
1. Budowa i znaczenie DNA	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje miejsce w komórce, w którym znajduje się DNA 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę DNA w przechowywaniu i powielaniu (replikacji) informacji o cechach organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę DNA (przedstawia strukturę helisy DNA) 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg replikacji DNA i wyjaśnia jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> dopisuje za pomocą symboli ACGT komplementarną sekwencję nowej nici DNA do starej nici DNA
2. Rola DNA jako substancji dziedzicznej	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady cech dziedzicznych i cech niedziedzicznych (nabytych) u człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są dziedziczność i dziedziczenie podaje, że informacja o cenie organizmu jest zapisana w DNA 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje geny jako jednostki dziedziczenia – odcinki DNA odpowiedzialne za cechy dziedziczne 	<ul style="list-style-type: none"> określa sposób zapisania informacji o cechach (kolejność nukleotydów w DNA) 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje, że DNA jest substancją dziedziczną podaje, że wszystkie komórki danego organizmu mają tę samą informację o cechach organizmu, jednak odczytywanie tych informacji nie odbywa się jednocześnie

NR I TEMAT LECYJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Chromosomy i geny. Znaczenie mitozy i mejozy w życiu organizmów	<ul style="list-style-type: none"> podaje, że podczas podziału komórki DNA jest widoczne w postaci chromosomów wyjaśnia znaczenie podziałów komórkowych (mitozy) w życiu organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela komórki haploidalne i diploidalne wyjaśnia znaczenie podziałów komórkowych (mejozy) w życiu organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje budowę chromosomów (chromatydy, centromer) rozdziela autosomy i chromosomy płci 	<ul style="list-style-type: none"> określa w podanych przykładach haploidalną i diploidalną liczbę chromosomów 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak zmienia się liczba chromosomów podczas podziałów komórkowych (mitozy i mejozy)
4. Zasady dziedziczenia cech	<ul style="list-style-type: none"> określa istnienie różnych alleli (odmian) danego genu, w tym alleli dominujących i recesywnych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są homozygota dominująca, homozygota recesywna oraz heterozygota 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje za pomocą odpowiednich liter przykłady dziedziczenia cech człowieka: genotyp rodziców, ich gamety oraz możliwe potomstwo 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przykłady rozwiązań krzyżówek genetycznych 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje zadania dotyczące jednogennego dziedziczenia cech przedstawia dziedziczenie jednogenne, posługuje się podstawowymi pojęciami z genetyki
5. Dziedziczenie wybranych cech u człowieka	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to są genotyp i fenotyp 	<ul style="list-style-type: none"> określa fenotyp organizmu na podstawie genotypu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady dziedziczenia wybranych cech u człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje schematy dziedziczenia cech pod kątem określania genotypu oraz fenotypu rodziców i potomstwa 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje zadania dotyczące dziedziczenia wybranych cech u człowieka

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia znaczenie wiedzy na temat grup krwi i czynnika Rh w życiu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje za pomocą symboli genotypy osób o poszczególnych grupach krwi układu ABO 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje za pomocą symboli genotypy osób Rh+ i Rh- 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje schematy dziedziczenia grup krwi układu ABO pod kątem określania genotypu i fenotypu potomstwa 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje zadania dotyczące dziedziczenia grup krwi i czynnika Rh u człowieka określa zastosowanie wiedzy na temat grup krwi i czynnika Rh w życiu człowieka
7. Dziedziczenie płci u człowieka i cech sprzężonych z płcią	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje zestawy chromosomów płci charakterystyczne dla kobiety i mężczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dziedziczenie płci u człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia charakterystyczne objawy daltonizmu i hemofilii określa, co to są choroby sprzężone z płcią i jakimi symbolami zapisujemy warunkujące je allele genów 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia cech sprzężonych z płcią w celu ustalenia fenotypów oraz genotypów rodziców i potomstwa 	<ul style="list-style-type: none"> rozwiązuje zadania genetyczne dotyczące chorób sprzężonych z płcią
8. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie wymagania z lekcji 1–7 				

DZIAŁ 2. ZMIENNOŚĆ GENETYCZNA I EWOLUCJONIZM

9. Przyczyny i skutki mutacji	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady cech człowieka będących 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady czynników mutagennych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia nowotwory jako skutek 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że proces mejozy oraz zapłodnienie 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że nowotwory są skutkiem mutacji
--------------------------------------	--	--	---	---	---

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	<ul style="list-style-type: none"> przejawami zmienności dziedzicznej i niedziedzicznej 	<ul style="list-style-type: none"> fizycznych, chemicznych i biologicznych rozróżnia mutacje genowe i chromosomowe 	<ul style="list-style-type: none"> niekontrolowanych podziałów komórkowych 	<ul style="list-style-type: none"> są przyczyną występowania zmienności rekombinacyjnej 	
10. Choroby genetyczne	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przyczynę i objawy zespołu Downa podaje przykłady chorób genetycznych człowieka uwarunkowanych mutacjami genowymi 	<ul style="list-style-type: none"> krótko opisuje objawy mukowiscydozy i fenyloketonurii 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje zestaw chromosomów osoby chorej na zespół Downa 	<ul style="list-style-type: none"> zapisuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia chorób (na przykładzie mukowiscydozy) 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny chorób genetycznych człowieka warunkowanych mutacjami
11. Źródła wiedzy o ewolucji organizmów	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest ewolucja organizmów i na czym ona polega 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady skamieniałości i krótko przedstawia sposób ich powstawania wskazuje twórców teorii ewolucji 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego formy przejściowe i żywe skamieniałości są cennymi świadectwami ewolucji 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady świadectw ewolucji opartych na analizie porównawczej budowy anatomicznej, fizjologii i DNA współcześnie występujących organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje źródła wiedzy o przebiegu ewolucji organizmów na wybranych przykładach
12. Dobór naturalny i sztuczny	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zmienność genetyczną, nadmiar potomstwa i dobór naturalny jako czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, na czym polega rola zmienności genetycznej i nadmiaru potomstwa w przebiegu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia sposób działania doboru naturalnego na organizmy podaje przykłady ras 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady działania doboru naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje dobór naturalny i dobór sztuczny, wskazując podobieństwa i różnice

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	ewolucji	ewolucji	i odmian organizmów hodowlanych uzyskanych przez człowieka pod kątem określonych cech		między nimi
13. Miejsce człowieka w świecie organizmów	<ul style="list-style-type: none"> określa przynależność systematyczną człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze podobieństwa i różnice między człowiekiem a małpami człekokształtnymi 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje najważniejsze zmiany w budowie i funkcjonowaniu organizmu, jakie zaszły podczas ewolucji przodków człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> krótko opisuje wybranych przodków człowieka (australopitek, człowiek zręczny, człowiek wyprostowany) 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia znaczenie zmian ewolucyjnych w budowie i funkcjonowaniu organizmu człowieka
14. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie wymagania z lekcji 9–13 				
DZIAŁ 3. PODSTAWY EKOLOGII					
15. Co to jest ekologia i czym się zajmuje?	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje żywe (biotyczne) i nieożywione (abiotyczne) elementy ekosystemu 	<ul style="list-style-type: none"> określa, czym zajmuje się ekologia jako nauka wymienia w kolejności poziomy organizacji wybranego ekosystemu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje znaczenie pojęć: ekosystem, biocenoza, biotop, populacja 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia znaczenie wiedzy ekologicznej w życiu człowieka i dla zachowania równowagi w środowisku przyrodniczym 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zależności między organizmami a środowiskiem

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
16. Charakterystyczne cechy populacji	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest populacja i jakie są jej cechy opisuje cechy populacji: liczebność i zagęszczenie 	<ul style="list-style-type: none"> bada liczebność i rozmieszczenie wybranego gatunku rośliny zielnej na podstawie instrukcji określa, co to są rozrodność i śmiertelność populacji i jaki wywierają one wpływ na liczebność 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje metodę badania liczebności, rozmieszczenia i zagęszczenia populacji opisuje struktury populacji – przestrzenną, wiekową i płci 	<ul style="list-style-type: none"> dokonuje w terenie obserwacji liczebności, rozmieszczenia i zagęszczenia wybranego gatunku rośliny zielnej 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia potrzebę stosowania naukowych metod badawczych podczas badania podstawowych cech populacji
17. Oddziaływania antagonistyczne. Konkurencja. Pasożytnictwo	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to są pasożytnictwo i konkurencja wskazuje zasoby przyrody, o które konkurują przedstawiciele jednego gatunku między sobą i z innymi gatunkami 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady pasożytów wewnętrznych i zewnętrznych określa skutki konkurencji między organizmami oraz pasożytnictwa dla populacji poszczególnych gatunków 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje konkurencję i pasożytnictwo na podstawie opisu oddziaływania, fotografii, rysunków 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje adaptacje wybranych gatunków zwierząt i roślin do pasożytniczego trybu życia 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje oddziaływania antagonistyczne: konkurencję i pasożytnictwo

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
18. Drapieżnictwo. Roślinożerność	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to są drapieżnictwo i roślinożerność podaje przykłady drapieżników i ich ofiar oraz roślin i roślinożerców z najbliższego otoczenia 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przystosowania ssaków mięsożernych (drapieżników) do chwytania zdobyczy oraz obronne adaptacje ich ofiar podaje przykłady przystosowań roślin chroniących je przed zjadaniem przez roślinożerców 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje drapieżnictwo i roślinożerność na podstawie opisu, fotografii, rysunków przedstawia adaptacje zwierząt do odżywiania się pokarmem roślinnym na przykładzie wybranego ssaka roślinożernego 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak zjadający i zjadani wpływają na swoją liczebność w populacji 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje oddziaływania antagonistyczne: drapieżnictwo i roślinożerność
19. Oddziaływania nieantagonistyczne. Współpraca międzygatunkowa	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia trzy typy relacji nieantagonistycznych podaje przykłady organizmów z najbliższego otoczenia odnoszących korzyści ze współpracy ze sobą 	<ul style="list-style-type: none"> na wybranych przykładach organizmów wyjaśnia oddziaływania nieantagonistyczne: mutualizm, protokooperację i komensalizm 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje nieantagonistyczne relacje między gatunkami na podstawie opisu, fotografii, rysunków 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na wybranych przykładach, że mutualizm jest konieczny i wzajemnie korzystny dla przeżycia obu organizmów 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje oddziaływania nieantagonistyczne pod kątem znaczenia dla organizmów współpracujących
20. Charakterystyka ekosystemu. Zależności	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela producentów i konsumentów (I-go i kolejnych rzędów), destrucentów wybranej 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to są: łańcuch pokarmowy, poziomy troficzne oraz sieć pokarmowa 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zależności pokarmowe (łańcuchy i sieci pokarmowe) w wybranym ekosystemie 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia rolę producentów, konsumentów i destrucentów w obiegu 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia strukturę troficzną wybranego ekosystemu uzasadnia niezbędność

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
pokarmowe między organizmami	<ul style="list-style-type: none"> biocenozy lądowej i wodnej podaje zasady schematycznego zapisu prostego łańcucha pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia rolę destrucentów w procesie przetwarzania materii organicznej w nieorganiczną 		<ul style="list-style-type: none"> materii i przepływie energii przez ekosystem konstruuje łańcuchy pokarmowe oraz proste sieci pokarmowe na podstawie opisu, schematu 	<ul style="list-style-type: none"> każdego z ogniw sieci troficznej w utrzymaniu równowagi ekosystemu
21. Podsumowanie działu	<ul style="list-style-type: none"> wszystkie wymagania z lekcji 15–20 				
DZIAŁ 4. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE – UŻYTKOWANIE I OCHRONA					
22. Abiotyczne czynniki środowiska	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje nieożywione i żywe elementy ekosystemu 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wpływu wybranych czynników abiotycznych (temperatura, wilgotność) na organizmy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje środowisko lądowe i wodne pod kątem czynników abiotycznych 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wpływu stężenia dwutlenku siarki w powietrzu na organizmy 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje powiązania między żywymi i nieożywionymi czynnikami środowiska
23. Tolerancja ekologiczna. Skala porostowa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co oznacza termin tolerancja ekologiczna podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest zakres tolerancji ekologicznej organizmów na wybrane czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gatunków wskaźnikowych i wskazuje ich 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to znaczy, że gatunek jest eurybiontem lub stenobiontem 	<ul style="list-style-type: none"> planuje i przeprowadza obserwację pozwalającą określić za pomocą skali porostowej stopień

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	czynników środowiska, na które organizmy mają różną tolerancję	środowiska (temperaturę, wilgotność) • podaje przykłady gatunków o wąskim i o szerokim zakresie tolerancji ekologicznej wobec wybranego czynnika	wykorzystanie przez człowieka	• przedstawia porosty jako organizmy wskaźnikowe	zanieczyszczenia powietrza dwutlenkiem siarki w miejscu zamieszkania
24. Odnawialne i nieodnawialne zasoby przyrody	• podaje przykłady zasobów przyrody • dokonuje podziału zasobów przyrody na odnawialne i nieodnawialne	• podaje, na podstawie wybranych przykładów, krótką charakterystykę zasobów przyrody	• podaje przykłady pozyskiwania energii z odnawialnych zasobów przyrody	• wyjaśnia, dlaczego nieodnawialne zasoby przyrody należy racjonalnie użytkować • wyjaśnia, dlaczego rozwój zrównoważony jest niezbędny dla mieszkańców naszej planety	• przedstawia propozycje racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju
25. Różnorodność biologiczna. Gospodarcze użytkowanie ekosystemów	• podaje przykłady różnorodności gatunkowej w wybranym ekosystemie	• podaje przykłady gospodarczego użytkowania ekosystemów	• określa poziomy różnorodności biologicznej z podaniem przykładów	• przedstawia istotę różnorodności biologicznej • określa przyczyny spadku różnorodności	• uzasadnia, na wybranych przykładach, że niewłaściwe gospodarowanie ekosystemami prowadzi

NR I TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:			WYMAGANIA PONADPODSTAWOWE UCZEŃ:	
	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
				biologicznej w ekosystemach	do zmniejszania różnorodności biologicznej
26. Zagrożenia i ochrona różnorodności biologicznej	• podaje przykłady działań przyczyniających się do spadku różnorodności biologicznej	• wyjaśnia, w jaki sposób ogrody botaniczne i ogrody zoologiczne zapobiegają spadkowi różnorodności biologicznej	• podaje przykłady ochrony różnorodności biologicznej w ekosystemach użytkowanych przez człowieka	• wykazuje związek między bankami genów a różnorodnością biologiczną	• uzasadnia konieczność ochrony różnorodności biologicznej
27. Formy ochrony przyrody w Polsce	• rozróżnia formy ochrony w Polsce • podaje przykłady form ochrony przyrody w najbliższej okolicy	• wymienia formy ochrony w Polsce i uzasadnia konieczność ich stosowania dla zachowania gatunków i ekosystemów	• podaje charakterystykę wybranych form ochrony przyrody w Polsce (park narodowy, rezerwat przyrody, ochrona gatunkowa)	• wyjaśnia celowość utworzenia obszarów Natura 2000	• podaje argumenty przemawiające za tym, że należy chronić nie tylko poszczególne gatunki organizmów, lecz całą różnorodność biologiczną
28. Posumowanie działu	• wszystkie wymagania z lekcji 22–27				